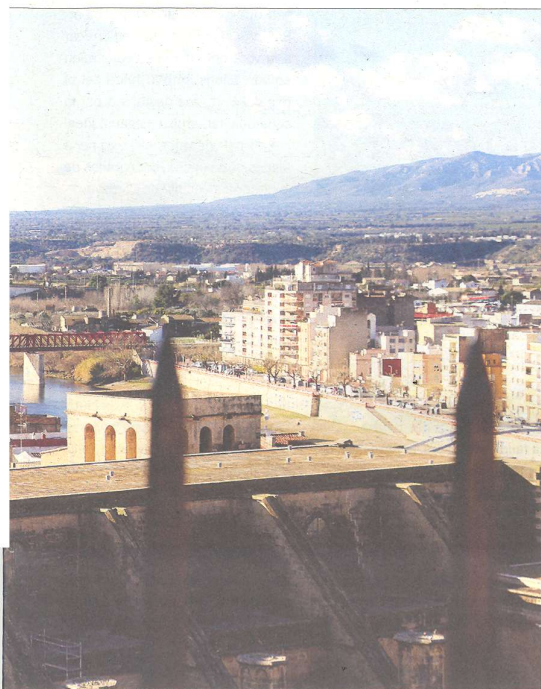

LLEGAT MUSULMÀ Restes andalusines de davant de la catedral, inclòs l'ús islàmic de l'antiga muralla romana, entronquen amb un passat poc conegut

Restes andalusines de la ciutat. / FRANCESC MILLAN

més costós i violent. Els cristians i els jueus van esdevenir protegits de l'islam, ja que, com promulga el seu text sagrat, "han de ser respectuosos amb les altres religions del llibre". A més a més, cal tindre present que els àrabs anaven a sotmetre pobles i no a convertir infidels. Els nadius podien conservar els seus edificis de culte i no van ser obligats a convertir-se, tot i que, amb el temps, la majoria ho acabà fent. Com també acabaren prenent i assumint els costums i la forma de viure dels musulmans. **"No s'ha d'oblidar, però, que uns pocs, disconformes amb l'arribada dels musulmans, van fugir cap al nord en busca d'altres cristians"**, fa memòria Marquès. No va ser l'únic moviment de població. Tortosa i les

actuals Terres de l'Ebre van rebre l'arribada de milers de musulmans, majoritàriament berbers, que aprofitarien els seus coneixements agrícoles i ramaders per revitalitzar l'economia de la zona. A cavall d'aquest aparent clima de tranquil·litat, doncs, Tortosa no va trigar a convertir-se en una autèntica ciutat musulmana. De cap a peus.

LA CIUTAT ANDALUSINA Al nord d'Al-Àndalus, la ciutat de Tortosa sempre s'ha d'entendre com una ciutat fronterera. Primerament, la frontera amb el món cristià se situava a l'altura del Llobregat. Amb els anys, però, l'empenta de les tropes cristianes per reconquerir el territori va provocar que el límit terri-

JORNADA A LA URV: 'EL PASSAT COM A FUTUR'

El patrimoni ebrenc com a revulsiu econòmic

El patrimoni cultural de les Terres de l'Ebre constitueix una de les fortaleses del territori que pot contribuir d'una manera important i decisiva en el seu desenvolupament econòmic. Partint d'aquesta constatació, la càtedra d'Economia Local i Regional de la URV i el Col·lectiu 2027 Terres de l'Ebre han organitzat una jornada d'anàlisi i debat sobre com la gestió d'aquest patrimoni pot afavorir el desenvolupament socioeconòmic del territori.

Amb el títol *El passat com a futur. El patrimoni cultural com a factor de desenvolupament del territori*, la jornada té l'objectiu de **"poder analitzar quina és la situació, quins són els potencials que tenim a nivell patrimonial i, a partir d'aquí, donar idees perquè es puguin tirar endavant nous projectes"**, afirma Juan A. Duro, director de la CELIR.

La jornada tindrà lloc aquest dissabte 28 de gener al Museu de Tortosa de 9 h a 14 h, i s'ha volgut com-

binar el coneixement d'experts de fora i d'experts locals. Així, les ponències aniran a càrrec de Josep-ne Matamoros, conservadora honorària del Patrimoni Nacional de França i comissària d'exposicions; l'arqueòleg Manel Miró, especialista en interpretació del patrimoni; Núria Gil, professora del departament d'Història i Història de l'Art de la URV; i Josep Aragonés, director tècnic del Copate, consorci que gestiona la Reserva de la Biosfera a l'Ebre.

torial baixés fins, aproximadament, la línia del coll de Balaguer. L'actual capital del Baix Ebre comptava amb la definició d'urb, fet que implicava complir uns certs requisits: estar situada a la vora o a prop d'un riu i en una elevació del terreny, disposar d'un nucli urbà homogeni, disposar de muralles amb els corresponents portals, mesquites, banys i mercats, i un centre urbà que concidís amb el centre administratiu, polític, econòmic i militar de la regió. Tortosa, doncs, es desplegava a l'abric del seu símbol, el castell de la Suda. Construït sota el califat d'Abd-ar-Rahman III, la Suda se servia de la seua posició estratègica, a la vora del riu Ebre, per controlar i defensar la zona d'incursions enemigues. Tot i haver sofert diverses modificacions, l'obra s'exhibeix encara avui com un fidel testimoni de l'època i conserva l'únic cementiri àrab descobert de tot Catalunya. Ramon Miravall detallava que "la vida urbana es desenvolupava a l'entorn de l'alcassaba el conjunt fortificat de la Suda, on també vivia el governador, tot i que l'edifici més emblemàtic per a la població de Tortosa era la mesquita". Situada al mateix lloc i amb la mateixa orientació que l'actual catedral, s'aixecava una

gran mesquita constituïda per cinc naus i precedida per un ampli atri possiblement situat a la part de ponent. A la vora del centre de culte, òrgan vital, hi havia els banys de vapor ('*hammam*'), "potser que en el mateix sòl dels posteriors banys vells o del posterior balneari del porcar Porcar [avui, jardins del Príncep]". La ciutat comptava amb diversos mercats: un podria situar-se al carrer de la Rosa i la plaça de la Constitució. La ciutat pública, on s'aglutinaven els diversos edificis institucionals, restava envoltada per la ciutat privada, és a dir, els habitatges particulars que, segons Miravall, "es distribuïen per les complicades costes dels castells a partir de carrers estrets i tortuosos". D'altra banda, als suburbis o entorn urbà es creu que hi havia un raval o barri, situat al que avui seria la zona de Remolins, i un altre al sud que "fa pensar en la zona de Badaluc, envoltat per la muntanya de l'actual hospital Verge de la Cinta".

Tota la ciutat estava emmurallada a partir de la reconstrucció de la fortificació anterior a la invasió islàmica. "Se'ns diu que s'hi podia accedir per quatre portals, amb portes de fusta recobertes de ferro, i sembla que correspondrien al por-

tal de l'Assoc al nord, al del Pont de Pedra al sud, al de l'Olivera a l'est i al de Sant Jaume a l'oest", desvetlla Ramon Miravall. En aquest sentit, diversos historiadors han volgut destacar les condicions estratègiques i, fins i tot, bèl·liques de la ciutat. Tant Tortosa com Llarida eren clau en moments d'acció i conflictes. La ciutat ebrenc va escenificar innumerables lluites durant aquests anys de conflicte entre el món musulmà i cristià. **"Una prova d'això són les diverses torres de guaita que s'escampen pel territori"**, aporta Marquès, que recorda que, com Tortosa, moltes de les localitats ebrencs d'avui també tenen el seu passat àrab, com Alcanar (Al-Khanat) o la Ràpita, que s'anomena així en referència al monestir islàmic que s'hi aixecava.

ELS MOTORS QUE MOVEN TORTOSA El geògraf àrab Ibn Jurdàbih, entre el 844 i el 848 escrivia en la seua obra *Kitāb al-Masālik wa-l-Mamālik* (*Llibre dels camins i dels regnes*) que Tortosa era la més fèrtil de tot el país, rica i abundant en fruits, a banda de titllar-la d'una de les ciutats més importants del reg-

CONTINUA A LA P. 4